

Dominika Hurtová 2015:

***Mění se somatické parametry divokých zástupců kočkovitých šelem
v lidské péči?***

Posudek oponenta bakalářské práce

Bakalářská práce D. Hurtové představuje další díl série školitelových prací o domestikaci zoo-zvířat, tentokrát se zaměřením na kočkovité šelmy, najmě na irbise. Protože se mi přihodilo, že produkty tohoto projektu občas oponuji, mohu prohlásit, že moje námitky postupně docházejí uplatnění – na to, co jsem vyčítal předchozí práci, se o rok později odpovídá. Trochu to připomíná dialog s mimozemskou civilizací, ale co už naděláme.

Nejprve něco, co se přímo netýká předložené bakalářské práce: Stále silnější je můj vnitřní nesouhlas s ideou, která tento projekt pohání, tedy s představou, že domestikace zoo-zvířat je špatná a má se jí bránit. Pokud platí, co autorka zdůrazňuje, že totiž domestikační změny probíhají paralelně, není jejich podstatou drift (i když ten se v malých a velikostně fluktuujících zoo-populacích projevovat *musí*), ale selekce, jde tedy o adaptaci na prostředí, v němž zvířata žijí a žít budou, a na takové adaptaci není nic zlého. Vůbec neplatí všeobecně rozšířená představa, že u domácích zvířat (i u lidí) a u zvířat „v lidské péči je uvolněná selekce“, ale také nejde o to, že „u domácích zvířat naopak často dochází ke změnám vyvolaným přetěžováním“ (představuji si tažného koně; v tom případě prase, kachna nebo kočka přetěžované nejsou). Selekcce spočívá ve spontánní soutěži domestikujících se jedinců a jejich genů o to, kdo se nejlépe ochočí a kdo bude nejlépe prospívat na granulátu; selekce neubýlo, ale změnil se její směr. Autorka správně upozorňuje na problém s umělým výběrem co geneticky nejodlišnějších (tj. nejizolovanějších, tj. patrně reprodukčně neúspěšných) jedinců pro reprodukci – jenže boj proti úspěšně domestikovaným jedincům ve prospěch těch neúspěšných vede stejným směrem. Zkrátka a dobře – nevědomá selekce zvířat „v lidské péči“ je zajímavé téma, ale zajímavější než jeho aktivistická stránka je stránka biologická; z toho ovšem plyne, že je lépe zkoumat tisíc křečků (a ještě lépe miliardu escherichí) v kontrolovaném experimentu než dvacet manulů. Velmi zajímavý je také problém, který autorka zmiňuje v případě domácí kočky (srovnává se z evropskou divokou kočkou, z níž ovšem nevznikla, dosud se neví, které rozdíly jsou dány domestikací a co je prostě taxonomie). To jistě platí i jinde. Pomohlo by uvědomit si, že domácí kočka není „druh“ ani „poddruh“ ani „forma“ ani „morfa“ ani „varieta“, ale prostě jenom kočka plavá, která bydlí u nás doma; o domestikačních procesech nám nejvíc řekne srovnávání ferálních koček plavých, domácích a dosud v domě bydlících koček plavých a divokých koček plavých.

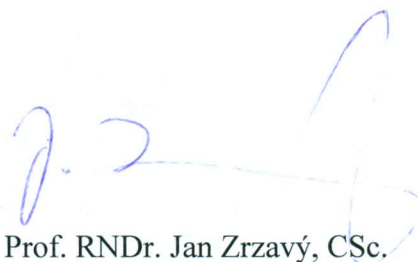
Těžištěm práce D. Hurtové je rozsáhlá rešerše prací o morfologických (a částečně i behaviorálních) změnách u zoo-zvířat. Tato část je udělaná v zásadě dobře, zahrnuje i prvky kritické metaanalýzy. (Nutno přiznat, že kdykoli jsem se snažil nějakou práci z textu najít v seznamu literatury, nebyla tam.) Překvapí malý důraz na jasně viditelné změny zbarvení (zvláště u tygrů, kde situace začíná připomínat – slovy Pavla Brandla – situaci u andulek)

Podívá-li se člověk na tabulku shrnující výsledky dosavadního bádání v oboru, dospěje k neradostným závěrům: zkoumá se to evidentně blbě (takže z výsledků obvykle nelze nic vyvodit) a s časem se situace příliš nezlepšuje (moderní metody se pochopitelně neuzívaly dřív, ale nesmyslné srovnávání dvou jedinců neskončilo ani s vynálezem směrodatné odchylky). Představa, že lze něco rozumného provádět dejme tomu s deseti lebkami divokých koček a deseti lebkami koček ze zoo (obvykle nejasné historie), při složité variabilitě divokých populací a jasném sexuálním dimorfismu, je zcela fantaskní; je pravda, že 10+10 je na poměry těchto studií hodně, ale stejně to nedostačuje. Není tedy divu, že z měření irbisích lebek opravdu nic zajímavého nevyšlo (mimoходом, na str. 11, kde začíná analýza irbise, chybí počty samců a samic).

To nicméně není chyba autorky, to je prostě vzpoura materiálu. Co je chyba autorky, je obtížný způsob, jakým je jinak zajímavá rešerše napsána. Formulace typu „dříve se logicky jednalo o podobnější metody výzkumu“, „genetický faktor je více zmiňován u časově nastavené erupce zubů u paviánů“, „rozdíl k průměru“, „řada z těchto odlišností jako indikace rozdílů by byla poměrně uvěřitelná“, „ale s ohledem na dostupný materiál v muzeích to není nadějně, jakož i praxe v zoologických zahradách, kdy bývá zachována z čistě logistických důvodů většinou lebka“ (to je celá věta) apod. jsou poněkud vysilující. Ve spojení se zjevně neúplným seznamem literatury (kde jsou „Volf 1997“, „Volf 1999“, „Zunková 2014“?), což je u rešeršní práce docela malér, těžkopádně prezentovanou kapitolou o vlastní morfometrické analýze (bez jediného obrázku!) a občas záhadnými poznámkami v sumarizační tabulce (co proboha znamená „Tierpark Berlin; napříč různým regionům a klimatickým podmínkám“, když studování byli „otec a syn“ bizona?) to vyvolává dojem práce nezcela podařené.

Rozhodně ji nicméně doporučuji k úspěšné obhajobě, klasifikaci doporučuji někde mezi dvojkou a trojkou.

V Českých Budějovicích 13. ledna 2016

Prof. RNDr. Jan Zrzavý, CSc.